

OBSAH:

Hlava první.

ÚČINKY RENESANCE 1—21.

Vliv minulosti 1. — Doba Obrození 2. — Objev klasiků 3. — Pattison o renesanci 4. — Krásy formy 5. — Vzkříšení literárního vkusu 6. — Literatura a věda 6. — Renaissance si oblíbila krásu výrazu 7. — Žádné překlady klasiků 7. — Klasický učenec ideálem vzdělance 8. — Rozšíření literatury tiskem 9. — Ustálení osnov učebných před Baconem 10. — Vady renesance: První: Učenec nadpraktika 11. — Druhá: Přeceňování literatury 12. — Literární záliba nikoli všeobecná 12, 13. — Třetí: Literatura domácí vyloučena ze škol 14. — Překlady slavných děl 15. — Klasikové nejsou psáni pro děti 16. — Klasikové slouží studiu slov 17. — Čtvrtá: Jen z celého ideálu prospěch 18. — Pátá: Vychování dítěte zanedbáno 19. — Dětský věk je pro sebe ukončen 19 — Dítě a jeho svět 20. — Buď klasické jazyky nebo prázdnota 21.

Hlava druhá.

RŮZNÉ SMĚRY OBROZENSKÉ 22—26.

Kde hledati zlatý věk? 22. — Vzkříšení minulosti 23. — Důležitost starých jazyků 23. — Humanisté: věci pro slova 23, 24. — Realisté slovní: věci skrze slova 25. — Stylisté: slova pro slova 26. — Třídění toto slouží jen myšlenkové přesnosti 26.

Hlava třetí.

STURM 27—33.

Jeho mládí 27. — Návrh na gymnasium 28. — Osnova učebná 29. — Klasické jazyky u Sturm 29. — Populárnost a úspěchy jeho 30, 32. — Latina hlavní věci 31. — Spisy o Sturmovi 33.

Hlava čtvrtá.

JEZUITÉ A JEJICH ŠKOLY 34—61.

Důležitost jejich škol 35. — Prameny 35. — Ratio atque institutio studiorum societatis Jesu, hlavním pramenem 35. — Studijní řád: (Ratio atque institutio studiorum) vznik jeho 37. — Jezuité jako učitelé 38. — Dozor nad školami 39. — Vyržování škol 39. — Rozdělení škol 39. — Žáci v jezuitských školách 40. — Vyučování zdarma 40. — Nižší školy 40. — Indiculus universalis a colloquia scholastica 41. — Ústní souvislé výklady 41. — Jazyk mateřský zanedbáván 41. — Příprava učitelů na přednášky 41. — Písemná cvičení 42. — Zkoušky dekurionem 42. — Soupeřství, aemuli 42. — Akademie 43. — Amour propre 43. — Učebný čas 44. — Latinský jazyk a věcné vzdělání 44. — Pozornost 45. — Soukromé učení 46. — Repetitio mater studiorum 46. — Důkladnost 46. — Zkoušky 47. — Mravní a náboženský výcvik 47. — Péče o tělesné zdraví; hry a vycházky 48. — Tresty 48. — Methoda 42. — Cíl jezuitských škol 50. — Zpříjemnění učení 52, 53. — Praktičnost 55. — Síly: 1. Vliv učitelův 56, 2. Soupeřství 57. — Souhrn soustavy jezuitské 58. — Zprávy Köhlerovy 59. — Rada Barbierova 59—61.

Hlava pátá.

RABELAIS 62—68.

Ideál jeho 63. — Obíral se věcmi 64. — Skutečný realism spojen se slovním 65. — Zásada názornosti 65. — Knihy a život 64, 65. — Poměr k řemeslům 65. — Tělesný výcvik přípravou k šlechtickému zaměstnání, k válce 66. — List Gargantuův 66—68.

Hlava šestá.

MONTAIGNE 69—77.

Spisovatelé a praktikové 70. — Vědění není hlavní věcí 71. — Poměr vědění a povahy 71. — Athenské a spartské vychování 71. — Učeny a moudrý 72. — Učenost pravá se obírá přítomností 72. — Savoir par couer n'est pas savoir 72. — Cena mimoškolského vychování 78. — Nátisk vědy a zkoušek 75.

Hlava sedmá.

R A T K E 78—91.

Praktikové a myslitelé ve vychovatelství 78. — Novotáři a jejich zásady 79. — Ratke a jeho učebná osnova 80. — Adresa sněmu a jeho neúspěch v Augsburgu 81. — Experimentování metody Ratkovy a nezdar 82. — Ratke a Pestalozzi 83. — Methodus institutionis nova Ratichii et Ratichianorum pramenem 84. — Některé zajímavé rady učitelovi: I. Ve všem následujeme řádu přírody 84. — II. Jedinou věc v jednom čase. — Soustřeďování studia a rozptylování 85. — III. Týž předmět budiž opakován opět a opět 86. — IV. Vše jazykem mateřským 86. — V. Vše bez donucování 87. — VI. Ničemu se neučiti nazpaměť 88. — VII. Jednostejnost ve všech věcech 88. — VIII. Ne modus rei ante rem 89. — IX. Vše na základě zkušenosti a poznávání jednotlivých částí 89. — Ratkova metoda jazyků 90. — Soustava Hamiltonská 91.

Hlava osmá.

K O M E N S K Ý 92—140.

Hojné studium Komenského důkazem o pokroku ve výchování 93. — Zanedbané mládí pobídkou k opravě školství 93. — Grammaticae facilioris praecepta 94. — Vyhnanství 95. — Studia vychovatelská a filosofická v Lešně. Didaktika Veliká 95, 96. — Janua Linguarum a úspěch díla toho 96. — Pokus pansofie 97, 98. — Komenský v Londýně; Hartlib 99. — Komenský zapuzen válkou občanskou 100. — Pozvání do Francie 101. — Ve Švédsku u Geera 102. — Rozmluva s Oxenstiernou 103. — Komenský v Elblagu Methodus linguarum novissima 104. — Biskupem v Lešně 105. — V Šaryšském Potoku; Orbis pictus 105. — Dobyť Lešna a útěk 106. — Poslední léta v Amsterdamě 106. — Strastný a snaživý život jeho 107. — Komenský filosof i praktický vychovatel 107. — Zákony analogické tělu i duši 107. — Trojí život člověka; úkol vychování 107. — Vady školství 108. — Nátisku nebudí 109. — Analogie o vzrůstu 109. — Celkový obrys nejprve, pak teprve detaily 110. — Rozvrh učiva 110. — Škodlivé vlivy 110. — Smysly 111. — Zpříjemniti učení 111. — Tresty 112. — Věci a slova sloučiti 112. — Jazyky 112. — Klasičtí spisovatelé 113. — Soustava škol 113. — Osnova školy obecné 114. — Práce ve škole 114. — Škola mateřská 115. — Dětská školka 115. — Nepře-

těžovati dítek 116. — Život a nauka 117. — Počátky věd 117. — Kreslení 117. — Vliv Komenského 117. — Vychování pro všechny 119. — Komenský křesťan a nadšenec pro vědu 119. — Bohatí a chudí 119. — Komenský a Bacon 121. — Smysly poznávati přírodu, ne z papíru 121. — Realismus věcný 121. — Vše skrze smysly; prospěch z toho 122. — Vzdělávání smyslů 123. — Jich nedota-tečnost 123. — Komenský podceňoval minulost, zvl. starověk 124. — Literatura a věda 125. — Komenský chybně užívá analogií. Com-paraison n'est pas raison 126. — Ucelenost vědění 127. — Ko-menský byl špatně chápán 128. — Národním jazykem vyučovati 129. — Slova podávati s věcmi 129. — Jezuitská Brána jazyků 129. — Anglický překlad Brány 130. — Jak se naučiti cizímu jazyku dle Batha 130. — Úspěch Brány 132. — Úkol Brány a její cena kulturně historická 133. — Posudek Hooleův o Bráně a její nedlouhá sláva 134. — Orbis sensualium pictus a Lubin, jeho intelektuální původce 135. — Popis spisu toho 136. — Nezdar učebnic Komenského, pří-činou toho jejich zhuštěnost, snaha podávati mnoho poučení a předem všeobecný názor 137, 138. — Komenský zakladatelem vědy vcho-vatelské 139. — Spisy o něm 139.

Hlava devátá.

MYSLITELÉ PORT-ROYALŠTÍ 141—164.

Malé školy Saint-Cyranovy 141. — Jezuité a Arnauldové 142. — Matka Angelika 143. — Saint-Cyran 143. — Poustevníci Port-Roya-lští. 144. — Saint-Cyran a evangelismus 144. — Malé školy 145. — Jich krátké trvání 146. — Saint Cyran a Locke o veřejných ško-lách (nebezpečí zlého příkladu a nemožnost dohledu) 146. — Učitel otcem žáků 147. — Mimoškolské styky žáků 147. — Stinné stránky veřejných škol 148. — Dobré vlivy zásadou vychování 148. — Malé školy a málo žáků 149. — Zájmy dítek a dospělých osob 149. — Posvátný úkol učitelův 150. — Soupeřství a nátisku nebudiž 151. — Opovrhování tradicí a rutinou 152. — Studium a zábava 152. — Latinské čtení 153. — Slabikování 153. — Nejprve francouzsky čísti 153. — Vše mateřským jazykem 154. — Klasická literatura v překladech 154. — Počátky latiny a mluvnice 155. — Port-Roya-listé a Komenský 155. — Překlad z latiny do mateřštiny 156. — Logika (Umění mysliti) a právo rozumu 156. — Záliba v literatuře

157. — Zanedbávání těla 157. — Zdravý rozum 158. — Spisovatelé: vychovatelští: Arnould, Nicole, Rollin. Arnouldův Řád učebný 158. — Nicole: Všeobecné zásady. Vnitřní světlo duše 159. — Smysly 160. — Dobrota a osvícenost učitelova 160. — Zkoušky 161. — Rollin: *Traité des Études* 161. — Studium závisí na vůli 161. — Zpříjemnění učení 162. — Paměť nepotřebuje zájmu 162. — První dojmy při učení 163. — Přednosti Port-Royalu 163.

Hiava desátá I.

LOCKE, 165—184.

Locke a Dr. Arnould 165. — Dva hlavní rysy Lockeovy: 1. Poznatí pravdu pro pravdu samu 266. — 2. Rozum jediným vůdcem k pravdě 167. — Spis jeho: Vedení rozumu 167. — Locke přeceňuje rozum 168. — Vědění jest vidění 168. — Posouzení tohoto výměru 169. — Žák musí věřit 170. — Lockeovské vědění a ideál učitelů 171. — Zeměpisné vědění dítěte 171, 172. — Péče o tělesné zdraví 173. — Vypěstování dobrých zvyků 173, 174. — Locke má na mysli: vychování šlechtice 175. — Zvláštnosti žákovy 175. — Nízké stanovisko Lockeovo 175. — Roztřídění vychovatelských myslitelů dle Browninga 176. — Locke „naturalista“ 176. — Otázka třídění 177, 178. — Locke utilitarista? 179. — Utilitarismus ve výchování 180. — Učenost a rozumové výchování 182. — Sen stáří Lockeova 183.

Hlava desátá II.

ROUSSEAU 185—210.

Myslitelé a konatelé 185. — Pád středověké soustavy 186. — Rousseau a revoluce 187. — Přírodní stav člověka 187. — Vychování a rodina 189. — Ničemu se neučiti před 12. rokem 189. — Dětství spánkem rozumu 191. — Rousseau a obrozenský ideál 191. — Vychování založiti na zkoumání dítěte 192. — Rousseauova paradoxa 193. — Výňatky z Emila 194. — Vše dobré se zvrhá v rukou člověkových 194. — Trojí výchování 194. — Plný život cílem výchování 194. — Děti jsou dětmi 195. — Třeba znáti ducha maličkových a namítiti stálý zřetel 196. — Výsledky opaku 196. — Pojmy podávati před znaky 197. — Čemu děti učiti 198. — Dítka a rostlina 198. — Dětská čilost 198. — Knižné učení 199. — Vzdělávání smyslů 199.

— Hudební a kreslení 202. — Mravní vychování 202. — Svět tělesný a mravní 203. — Poručníkovi maří sílu vůle 204. — Užitečnost učení mimoškolského 204. — Otázky davané žáky 204. — Vyučování počíná ve 12 letech 205. — Učebné návrhy Rousseauovy 205. — Pryč s knihami! 205. — Počty a vědy přírodní 206. — Methoda vyučovací má buditi samočinnost 206, 207. — Učme se sami 208. — Ruční práce 208. — Morley o Emilovi 209. — Znalosí duše dětské úkolem učitelovým 210.

Hlava jedenáctá.

BASEDOW A FILANTHROPINUM 211—227.

Život Basedowův 211. — Jeho spisy nábožensko-reformatorské 212. — Tehdejší školství a vychovatelství potřebovalo reformy 213. — Adresa k lidumilům a Elementarburch 213. — Göthe o Basedowovi a Lavaterovi 214. — Göthe a Basedow 215. — Jejich styky 216. — Založení Filanthropina 216. — Elementarbuch a Methodenbuch 217. — Osnova (předměty učebné); vše názorně 218. — Latině a frančtině učiti rozhovorem 219. — Náboženství 219. — Vše shodně s přírodou 220. — Popis zkoušky ve Filanthropinu 221, 222. — Filanthropinum je dětskou opatrovnou 223. — Čilost dítek 224. — Zpříjemniti školskou práci obrácením se k smyslům 224. — Denní rozvrh 225. — Péče o tělesný vývoj 225. — Basedowovi nástupcové 225. — Kant o Filanthropinu 226. — Vliv Filanthropina 227. — Konec života Basedowova a spisy o něm 227.

Hlava dvanáctá.

PESTALOZZI 228—314.

Vliv Rousseauův na Pestalozziho 229. — Jeho mládí a studie 229. — Příklad děda pastora 230. — Pestalozzi student 230. — Časopis Monitor 231. — Rolníkem 232. — Výstraha Bluntschliho 232. — Nové názory o rolnictví 233. — Milostný list 233. — Sňatek 234. — Pestalozzi se obrátí k vychovatelství dítek chudší třídy 235. — Ústav v Neuhoftu 236. — Jeho chovanci a učení 236. — Provolání v Efemeridách 237. — Úpadek ústavu tohoto a příčiny toho 238. — Osmnácte let chudoby a strastí 239. — Obětavost Naefové 239. — Útěcha v náboženství 240. — Důvěra ve vytknutý cíl 241. — Večery

poustevníkovy, nárys jeho činnosti vychovatelské 241. — ‚Lienhart
 a Gertruda‘, vylíčení selského lidu 242. — Úspěch spisu toho 242.
 — Gertrudina trpělivost 243. — Dříve něčím býti 243. — Dříve
 mluvit než psát 244. — Pokojný, pracovitý život 244. — Přisnost
 245. — Ženy ve školské komisi 245. — ‚Krištof a Eliška‘ 245. —
 ‚Švýcarské Noviny‘ 246. — Domácí práce dítěte 246. — Rostlina
 a člověk 246. — Poklesnutí u víře 247. — ‚Úvaha‘, ‚Bajky‘ 248. —
 Pestalozzi myslitel i konatel 248. — Vlastní zásady jeho 249. —
 Působiti z vnitřka na zevnějšek 249. — Práce a učení 250. — Vě-
 dění je rozšířením osobnosti dle Guimpse 250. — Návrat k praktické
 činnosti 251. — Francouzové ve Stanzi 251. — Pestalozziho ústav
 ve Stanzi 252. — První nesnáze, pak úspěch 253. — Vlastní jeho
 vypravování o škole, žácích a učení ve Stanzi 253—270. — Schop-
 nosti dítek třeba vyprostiti 254. — Pestalozzi sám a sám 255. —
 Přihlížeti k poměrům rodinného života 255. — Důvěra a láska dětí
 256. — Stálý styk s dětmi; připoutání jich k sobě 257. — Nevděč-
 nost rodičů a jiné potíže; nicméně úspěch 285. 259. — Potřeba
 řádu nějakého; mravné a ušlechtilé city 260. — Cit bratrství 260. —
 Zásady 26. — Žádné souvislé výklady 261. — Vnitřní síla cho-
 vanců 262. — Buzení soucitu 263. — Ticho ve škole a držení těla.
 263. — Výsledek 264. — Tresty 264, 265. — Mravní výchování
 266. — Odvolání k dětem 267. — Svobodné výchování 267. —
 Studium a ruční práce 268. — Vědomosti 269. — Základy podržeti
 269. — Pomocníci mezi dětmi 270. — Pestalozzi musí opustiti Stanz
 270. — Cena pětiměsíčního pokusu ve Stanzi 271. — Pestalozzi
 znal duši lidskou 271. — Pestalozzi v Burgdorfu 272. — Úřední
 uznání 272. — Názor dítěte o Pestalozzim 273. — Pestalozziho-
 nová dráha 274. — Psychologisování učení 274, 275. — Zpěv a
 smysl pro krásy přírodní 276. — Chudoba 276. — Kruesi 277. —
 Jiní pomocníci 278. — Burgdorfu 278. — Různá uznání 279. —
 Reakce 279. — Pestalozzi a Napoleon I. 280. — Hofwyl 280. —
 Slavný ústav v Yverduně 281. — Podobizna Pestalozziho 281. —
 Jak byl milován 282. — Prusko přijímá učení jeho 283. — Vychováním
 povznéstí národ 283. — Ritter a jiní v Yverduně 284. —
 Příčiny pádu ústavu Yverdunského 284, 285. — Komise vládní 286.
 — Otec Girard a jeho posudek 286. — Rozmíšky 287. — Schmid
 dovrší pád ústavu 287. — Sláva Pestalozziho 288. — Dr. Bell o Pe-
 stalozzim 288. — Smrt choti jeho 288. — Vydání spisů 289. —

Ústav v Clindy 289. — Smrť Pestalozziho 290. — Školský „vůz“ 290. — Reforma cíle školského 290. — Vychováním povznéstí 291. — Rozvoj všech schopností 292. — Úkol matčin 292. — Úkol vychování 293. — Úkol vychovatele 294. — Rozvoj náboženský a mravní 294. — Modlit se, myslet a pracovat 295. — Rozvoj rozumový 296. — Názornost 296. — Názor (intuice) 297. — Pestalozzi a Locke 298. — Čemu a jak učití 299. — Uměti a vědětí 299. — Především základy pevně 300. — Učení je vážná věc, ne hra 300. — Práce 301. — Zpěv a kreslení 301. — Zásady Pestalozziho v souhrnu Morfově a Payneově 302, 303. — Posudek o školách a vychování v Anglii: školy bohatých a chudých 303. — Jak nakládáme s dětmi 305. — Dítě a mladík 306. — Ústavy pro mladé gentlemany 307. — Učitel nejmladší a nejhůř placený v třídě nejnižší 308. — Děti chudších tříd v Anglii 309, 310. — Učitelé 310. — Věda vychovatelská 311. — Vychovatel zahradník 311. — Individualita učitelova je hlavní věcí, ne osnova 312, 313. — Učitelé theoretikové a praktické 313, 314. — Literatura Pestalozzijská 314.

Hlava třináctá.

FROEBEL 315—341.

Nesnáz porozumětí Froebelovi 316. — Vychování Froebelovo 317. — Obdoba s Komenským 316. — Myšlenka o jednotě přírody 318. — Froebel hledá své povolání 318. — Jak je najde 319. — Vzdělání v přírodních vědách 320. — Opětné přerušení válkou 321. — Výtěžek z vojny 321. — Froebel v mineralogickém museu 322. — Počátek nového učení 323. — Spis: Vychování člověka 323. — Nezdár ve Švýcarsku 324. — Prvá „dětská zahrádka“ v Blankenburece 325. — Charakteristika Froebelova, podaná Marenholtzovou-Bülowovou a Deinhardtem 325. — Útrapy Froebelovy na konci jeho života 326. — Froebel a Pestalozzi 327. — Poměr k vědám přírodním; přírodní vědy a náboženství 328. — Ideál Froebelův 329. — Rozvoj, pojem jeho. Rozvoj samočinností 329, 330, 331. — Božské poslání ve věcech, dle toho vychování 332. — Z člověka vyvozovati, ne do něho vkládati 332. — „Laskavá dohlídka“ 332. — Základem čin a jednání 333. — Tvořivý pud 334. — Vnitřní svět ztělesněn zevně 334. — Péče o maličké. Poučování matek 335. — Těkavost dětí 336. — Zaměstnání v dětské zahrádce 337. — Školky

pro maličké před Froebelem 338. — Zábava. Hry 338. — Posudky o dětské zahrádce 338, 339. — Význam Froebelův 339. — Nové vychování a jeho zásady 340. — Staré a nové vychování 341.

Hlava čtrnáctá.

JACOTOT, METHODIK 342—353.

Význam metody 342. — Život Jacototův, jeho osudy 343, 344. — Zásada samostatnosti při učení 344. — Paradoxa Jacototova: 1. „Všechny lidské bytosti jsou stejně schopny učit se“ 344. — 2. „Každý může učit, a nad to, může učit, čemu i sám nezná“ 345. — Zásada o učení samočinností, nikoli způsobem didaktickým 346. — 3. „Vše jest ve všem“ 347. — Svazek věd a vědomostí 347, 348. — 4. „Třeba jest naučiti se něčemu dobře, a k tomu připojovati vše ostatní“ 348. — Slovo a pojem 349. — Studium vzorné knihy 350. — Cena fakta, že jsme se jednou něčemu naučili 351. — Marnotratnost paměti, učení in spem futurae oblivionis 352. — Soustřediti vědomosti 352. — Nástin zásad dle Paynea 353.

Hlava patnáctá.

SPENCER 354—381.

Dává totéž vědomosti i síli schopnosti? 355. — Různé stupně, různé vědomosti 356. — Poměrná hodnota vědomostí posouzena dle cíle vychování 357. — Cíl vychování: připravovati k dokonalému žití 357. — Vědy k sebezachování přímému. Fysiologie 358. — Vědy k sebezachování nepřímému 359, 360. — Cena vědeckého vzdělání pro praxi životní. Vědecké vzdělání a peníze 361. — Vědomosti užitečné k vychování potomstva 362. — Vzdělání pro politické a občanské povinnosti. Dějepis 363. — Umění a vzdělání esthetické ve vychovatelské soustavě Spencerově 364, 365. — Posudek. Stanovisko spisovatelovo 366, 367. — Vychování rozumové. — Počátky vychovatelské vědy 368. — Souhrn zásad Spencerových I. od jednoduchého k složitému 370. — Spojovati školské vědomosti s mimoškolskými 371. — Život a kniha 372. — II. Od neurčitého k určitému 373. — III. Od konkrétního k abstraktnímu 373. — IV. Vzrůst vědění jednotlivcova dle vzrůstu vědění celého lidstva 374. — V. Počínati zkušeností 374. — VI. Podněcovati samočinný rozvoj dítěte

374, 375. — Účinky špatného učení 375. — Učení buďž zpříjemněno a učiněno poutavým 376. — Může býti učení zpříjemněno ? 377. — Obhájcové suchoparu 378. — Rozdíl mezi teorií a praxí v otázce o zpříjemnění školské práce 379. — Doslov. Cena spisu 380, 381.

Hlava šestnáctá.

Z Á V Ě R 382—401.

Účelem knihy navésti k studiu velkých myslitelů vychovatelských 382. — Souhrn myšlenkového vývoje v oboru výchovány od doby Obrození 383. — Jezuité prvými oprávcí. — Odložili dohánění. — Měli smysl i pro něco jiného než pro latinu a řečtinu. — Péče o tělesné zdraví 385. — Rabelais klesí novou dráhu; otcem názorného vyučovány; ruční práce; tělesné cviky 386. — Montaigne; výchovány má pečovatí o celého člověka 387. — Charakteristika sklonku XVI. století 388. — Počátek XVII. věku 388. — Reakce proti duchu renesančnímu 389. — Komenským počíná věda vychovatelská 390. — Úkol učitelův dle Locke a 391. — Komenský a Locke. — Výchovány pro všechny (Komenský), pro vyšší vrstvy (Locke) 392. — Rousseauovo heslo: návrat k přírodě 392. — Chyby předkův, chyby naše 393. — Pohrdány renesančním ideálem 394. — Činnost záporná 394. — Studovány dítě a věstí je 395. — Příští vychovatelská věda 395. — Úkol věcí ve výchovány 396. — Pestalozzi. — Nikoli učítí, nýbrž rozvíjetí 397; nikoli vkládatí v žáka, nýbrž vyluzovány z něho. — Rozvíjetí schopnosti 398. — Froebel. — Výchovány samočinností 399. — Dítě konatelem, tvořitelem 399. — Staré výchovány a nové výchovány. — Jejich zásady 400. — Výstraha: nepřevat svazků s minulostí 401. —

